

Eta devochka lyubit 'tu devochku

(Dit meisje houd van dat meisje)

Zo simpel kan het zijn. Nog niet zo heel lang geleden, in 2003, waren twee meisjes die passie voor muziek én elkaar hadden, zelfs één van de grootste uithangborden van het 'vrije' Rusland. Lena Katina en Julia Voelokova miste op een haar na de winst van het Eurovisie songfestival van 2003 met het nummer 'Nje vjer, nje bojsa' (Don't Believe, Don't Fear), maar verkochten wel miljoenen albums wereldwijd en werden daarmee de meest succesvolle Russische band aller tijde. t.A.T.u, een afkorting van bovengenoemde zin, veroverde niet alleen de Russische harten, maar ook die van heel Europa en ver daarbuiten. Het nummer 'All the things she said' zal voor velen de herinnering oproepen aan de licht psychedelische videoclip, met de zoenende Julia en Lena als fakkeldragend middelpunt. Maar ook de nummers 'Nas Ne Dogonyat' (Not Gonna Get us) en 'How soon is now' van het album 200 k/m in the Wrong Lane spraken een universele taal. Het orthodox-katholieke Rusland maakte zich op voor een grote stap richting de vrijheid.

Vremena menyayut sya

(Tijden veranderen)

Een kleine tien jaar later is Rusland wederom in de ban van een hard, homofobisch klimaat, met als slotstuk van de teloorgang, het aannemen van een nieuwe, homofobe wetgeving, door de mannen die het in Rusland voor het zeggen hebben, zittend op hun hoge troon in Sint Petersburg. 'Homoseksuele propaganda' mag niet langer verspreid worden in Rusland. Al is het niet duidelijk wat die homoseksuele propaganda precies inhoudt, evenmin wat de consequenties zullen zijn. Bij de Balkan burenen (Hongarije, Slovenië) blijkt die op het oog milde wetgeving, in werkelijkheid een machtig middel om iedere vorm van communicatie over homoseksualiteit de kop in te drukken. Voor de onverlaten die het toch wagen hun nek uit te steken voor de LHBT-gemeenschap, staan torenhoge boetes te wachten. In veel gevallen zo hoog, dat de 'schuldige', genoodzaakt is de boete 'te betalen' in de vorm van detentie. Ondanks de lobby van EU en de waarschuwingen van een aantal lidstaten, is Hongarije nog altijd lid van de Europese Gemeenschap en voert hun strakke regime ongehinderd door. Ook Rusland lijkt geen strobreed in de weg gelegd te worden, al blijven talloze organisaties de situatie in Rusland op de kaart zetten.

'Het is goed om te weten dat de mensen in landen als Nederland zich interesseren voor onze problemen met homofobe wetgevingen. In Rusland hebben we geen sterke LHBT beweging of zelfs maar enig publiek bewustzijn over onze situatie. Niets kan dit soort wetgevingen tegen houden hier,' vertelt een gelaten Andrey Sharapov vanuit Moskou me. Hij zal zijn best doen om mij in contact te brengen met een lesbische dame, maar acht de kans erg klein. Hoewel in de 'underground' nog altijd homobars bestaan, is het de angst die op dit moment regeert en is niemand geneigd te praten over de liefde voor iemand van hetzelfde geslacht.

Svobodnoï Rossii

(Het vrije Rusland)

Hoe kan een land, met zoveel ontwikkelingsdrift en internationaal aanzien, in tien jaar wederom vervallen tot een land waar ‘angst’ meer waard is dan ‘vrijheid’? Is dat louter en alleen de invloed van het regime, of is er meer aan de hand?

Ik spreek met Marie-Thérèse ter Haar, Rusland deskundige en veelvuldig in aanraking met de jongere generatie in Rusland. Ze geeft gastcolleges over onderwerpen als ‘Democratie’ en ‘Vrijheid’ op universiteiten in Moskou en Sint Petersburg. Wat de Westerse wereld betreft, is vrijheid van seksuele voorkeur daar een onderdeel van. In Rusland ligt dat toch wat anders.

‘Het onderwerp homoseksualiteit leeft inderdaad niet. De denkbeelden van de Russen zijn over het algemeen vergelijkbaar met de manier waarop onze ouders zijn opgevoed in de jaren ‘50. Vergis je niet, Rusland heeft 142 miljoen inwoners en er zijn op een kleine twintig kilometer van Moskou al plaatsen waar de tijd nog veel langer heeft stilgestaan.’

‘Eind jaren negentig ontstond het vrije Rusland onder Jeltsin, de hele Westerse wereld was vol lof over deze nieuwe ontwikkelingen. Wat wij echter niet hebben meekregen, is dat een groot gedeelte van de Russen die vrijheid helemaal niet aankonden. Ik heb het dan over de excessen van het kapitalisme; prostitutie, oligarchen, de vrijheid in de media, ze konden het gewoon niet aan. Van 2000 tot 2008 ontstond er weer wat meer stabiliteit onder Poetin, daarom wordt hij door vele Russen geprezen. Hij stelde weer normen en waarden in. Zo suf als wij dat vinden, hadden de Russen daar juist behoefte aan. Onder Medvedev is er nog wel altijd grote vrijheid op internet (dit tegen de wens van meer conservatieve Russische leiders in red.) maar je ziet dat een groot gedeelte van het volk de vrijheden bijvoorbeeld hier in Nederland, gewoon niet snappen. Zelfs bij de hele liberale vrouwen die ik spreek, die allemaal hoogopgeleid zijn en een goede baan hebben, is het onderwerp homoseksualiteit taboe.’

Polnuyu kartinu

(Het genuanceerde beeld)

Er zijn heel wat schrijnende gevallen te melden over homoseksuele Russen, die het zwaar te verduren hebben onder het huidige Russische regime. Toch dienen deze in perspectief te worden gezien volgens Marie Thérèse. ‘Ook hier in Nederland zijn er nog heel veel plaatsen waar homoseksualiteit niet altijd vanzelfsprekend is. En ook hier bereiken alleen de extreme gevallen de media’.

Daar zit iets in en dus vraag ik Lena (de ene helft van het inmiddels opgeheven meidenduo t.A.T.u) of zij zich vrij en veilig voelt in Rusland. ‘Ja, ik voel mij veilig in Rusland en zal altijd mezelf zijn,’ is het korte antwoord van Lena. Niks aan het handje dus? Niet helemaal. Lena blijkt al ruim drie jaar in de Verenigde Staten te verblijven. En stiekem maakt ze zich wel degelijk zorgen om haar Russische landgenoten. ‘Ik denk dat er een hoop mensen lijden, of gekwetst zullen worden met deze nieuwe wet. Als hen niet wordt toegestaan om hun liefde voor hun partner publiekelijk te tonen, zoals bij heterostellen, dan worden hun basis rechten als mens genegeerd.’

Opvallend is dat Lena het continu over 'hen' heeft en zichzelf buiten beschouwing lijkt te laten. Haar relatie met Julia wordt nauwelijks aangeroerd en hun muziek uit de t.A.Tu-periode wordt ineens neergezet als een algemene oproep tot acceptatie.

'Waar t.A.Tu echt voor stond was een veel wijder concept van individualisme en jezelf kunnen zijn, of je nu homoseksueel bent of niet. We wilden laten zien dat iedereen vrij kan zijn en dat gays niet minder zijn dan ieder ander. Julia en ik hebben elkaar al lange tijd niet meer gesproken ,maar ik wens haar het allerbeste met haar carrière. Julia is altijd in mijn hart'

Marie Thérèse herkent dit; 'Ik zie ontzettend veel studenten en ik wéét zelfs dat er homoseksuelen tussen zitten. Ze behoren tot de iPhone generatie, zijn hartstikke hip en weten zelf ook dat er homoseksuelen zijn. Tijdens een college zullen ze dat nooit toegeven. Overigens is er in de kelders van Moskou en Sint Petersburg nog altijd een zeer actieve homoscene.' Op mijn vraag of deze bars het lastiger gaan krijgen om zichzelf te promoten en of het nog lastiger wordt voor LHBT's om op straat zelfs maar te zoenen met hun partner van het zelfde geslacht, moet Marie-Thérèse lachen. 'Nee hoor, ik kan me dat niet voorstellen. Zoveel werklust heeft de Russische politie nou ook weer niet, ik kan me niet voorstellen dat ze daar hun wagen voor uit komen!'

zhdat' ili atakovat'

Afwachten of aanvallen

Al met al lijkt het er op dat iedereen in Rusland, inclusief de LHBT-gemeenschap zélf, het maar zo zijn gang laat gaan. Moeten wij dan ook maar stoppen met het braafste jongetje van de klas spelen?

'Ik denk zeker dat het nodig is om de LHBT gemeenschap in Rusland te blijven ondersteunen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan uitwisselingen, kennis delen. Er is natuurlijk een verschil tussen op een respectvolle manier met elkaar in discussie te gaan, of á la Gordon op een ongenueanceerde manier het onderwerp naar voren brengen.' Gordon dreigde tijdens het songfestival in 2008 niet deel te nemen, indien Rusland de geplande gaypride in Moskou met geweld de kop in zou drukken. 'Er ontstond toen, ook onder twintigers en/of homoseksuelen een soort antireactie. Dat Gordon dat allemaal wel even zou regelen daar, dat was voor hen het andere uiterste.'

Het organiseren van zo'n gaypride in Rusland, is in de media al vaker een heet hangijzer gebleken. Voorstanders van de parade vonden het belachelijk dat 'zij' verboden werden en klopten al bij talloze Europese organisaties en politici aan. Maar laten we wel wezen; ook in Nederland is lang niet iedereen, hetero, homo of wat dan ook, het eens met de (vorm van de) gaypride. Marie Thérèse; 'Het is gewoon simpelweg nog écht, veel te vroeg voor dat soort zaken. We moeten denk ik veel meer kijken naar andere vormen van ontmoeten. Hier in Nederland, maar ook daar. Zelfs het begrip democratie, wat in de Westerse cultuur het grondbeginsel van vrijheid is, is in Rusland een relatief onbekende term.'

svoya doroga

Eigen weg

Laten we de Russische bevolking de tijd geven, hun vrijheden op hun eigen manier te verwerven. Dat betekent niet dat we de LHBT gemeenschap dan maar moeten laten vallen. Laten we ze ontmoeten en laten we onze kennis delen. Marie-Thérèse is voornemens een aantal gastcolleges te gaan verzorgen in Moskou, samen met een aantal vooraanstaande roze iconen, die op respectvolle wijze

het onderwerp op de kaart kunnen brengen. Boris Dittrich is bijvoorbeeld een man die dat op een integere manier doet en tegelijkertijd veel mensen bereikt. Voor de gastcolleges zoekt Marie-Thérèse ook nog een aantal vrouwelijke voortrekkers. Ik begin denk ik vast met oefenen... Dit meisje houdt van dat meisje... *Eta devochka lyubit 'tu devochku...*

Kader

Lena Katina was een van de dames van het wereldwijde beroemde duo t.A.T.u. Inmiddels is zij bezig met een solo album. Lena woont en werkt in de Verenigde Staten, maar is voornemens ook Europa aan te doen voor de promotie van haar aanstaande album. Kijk op www.lena-katina.com voor meer info.

Marie-Thérèse ter Haar is Rusland deskundige en probeert met haar onderneming 'Emperique', een brug te slaan tussen Oost en West Europa. Door respect voor elkaars cultuur – en de verschillen – op te brengen, kunnen we veel beter samenwerken. Marie-Thérèse en haar team brengen bijvoorbeeld zakelijke partners uit beide werelden dichter tot elkaar, verzorgen lezingen en gaan op reis met een ieder die geïnteresseerd is in het immens grote en diverse Rusland. Meer info op www.emperique.nl